

Biznesa augstskola Turība

Ināra Ziemele

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

SYNOPSIS OF THE DOCTORAL THESIS

ATBILDĪBA ĒKU BŪVNICĪBĀ

RESPONSIBILITY IN CONSTRUCTION

Studiju programmā Tiesību zinātne

**Izstrādāts zinātniskā doktora grāda iegūšanai
Tiesību zinātnes nozarē
Valsts tiesību apakšnozarē**

Rīga 2022

Promocijas darbs izstrādāts Biznesa augstskolas Turība Juridiskajā fakultātē laika posmā no 2016. līdz 2022. gadam.

Zinātniskais vadītājs:

Dr.iur.: **Jānis Načisčionis**

Darba recenzenti:

Dr.iur.: **Ingrīda Veikša**, Biznesa augstskola Turība, profesore (LZP eksperte tiesību zinātnē)

Dr.iur.: **Jānis Bramanis**, zvērināts advokāts

Dr.iur.: **Algimantas Urmonas**, Mikolas Romeris universitātes profesors (Lietuva)

Promocijas darba aizstāvēšana notiks Biznesa augstskola Turība Tiesību zinātnes nozares promocijas padomes atklātā sēdē **2022. gada 8.jūnijā plkst. 12.00** Biznesa augstskola Turība Juridiskajā fakultātē, Rīgā, Graudu ielā 68, C205 telpā.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Biznesa augstskola Turība bibliotēkā, Rīgā, Graudu ielā 68.

Tiesību zinātnes nozares promocijas padomes priekšsēdētājs:

Dr.iur.: **Jānis Načisčionis**

Tiesību zinātnes nozares promocijas padomes sekretāre:

Dr.iur.: **Ingrīda Veikša**

1. PĒTĪJUMA ZINĀTNISKĀ NOVITĀTE izpaužas tajā, ka autores pētījums ir pirmais tāda apjoma darbs Latvijā, ar mērķi izvērtēt būvniecības jomā 2014.gada 1.oktobrī spēkā stājušajos normatīvajos aktos noteikto būvniecības procesā iesaistīto būvspeciālistu un amatpersonu atbildību, kā arī apskatīt, kā šie normatīvie akti tiek pildīti praksē, vai ir izdarīts pietiekami, lai noteiktu un definētu katras būvniecības procesā iesaistītās personas atbildību. Promocijas darba **zinātniskā novitāte** izpaužas gan teorētiskā, gan praktiskā nozīmībā. Darba teorētiskā nozīme izpaužas atbildības jēdziena būvniecībā analizē un tiesību aktos noteiktās atbildības būvniecībā analizēšanā un sistematizēšanā, sniedzot teorētiskas atziņas par tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējām un atbildības būvniecībā tālākattīstību. Savukārt darba **praktiskā nozīme** izpaužas atbildības būvniecībā tiesiskā regulējuma un tā piemērošanas prakses problēmjaudājumu identificēšanā, piedāvājot risinājumus un tiesiskā regulējuma grozījumu priekšlikumus, kas ir vērsti uz atbildības institūta efektivizāciju. Promocijas darbs kopumā sniedz daudzpusīgu ieskatu uz atbildību būvniecībā un tās analīzi, bet tas nepretendē uz pilnīgu šī jautājumu apskatu, jo pētījumam ir ierobežots gan pētāmā jautājuma apjoms, gan pētījuma laiks. Autore sniedz savu skatījumu uz šo jautājumu un ar to saistītām problēmām, kas pamatotas gan ar veikto pētījumu, gan praktisko pieredzi, un rosina šo jautājumu izvērtēt un pārdomāt katram būvniecības dalībniekam vai personai individuāli.

2. PĒTĪJUMA MĒRĶIS ir analizējot normatīvajos aktos noteikto, tiesību zinātņu doktrīnu un praksi, kā arī analizējot zinātniskos materiālus, izstrādāt grozījumus būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos un piedāvāt uzlabojumus to piemērošanai, lai precīzāk noteiktu un definētu ēku būvniecībā iesaistīto personu atbildību.

PĒTĪJUMA UZDEVUMI, lai sasniegtu mērķi, ir sekojoši:

- 1) veikt ar pētāmo jautājumu saistošu atbildības būvniecībā vēsturisko normatīvo aktu un ar šo jautājumu saistītu zinātnisku pētījumu apskatu, apkopot un analizēt iegūto informāciju;
- 2) noskaidrot atbildības būvniecībā jēdziena nozīmi un apkopot iegūto informāciju;
- 3) analizēt būvniecības dalībnieku atbildību, kas noteikta būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos;
- 4) noteikt būvniecību kontrolējošo iestāžu atbildību, identificējot amatpersonas, kuras veic būvniecības kontroli un kādus lēmumus viņas pieņem;
- 5) apskatīt institūcijas, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, darbību un lēmumus par sertificētu būvspeciālistu pārkāpumiem;
- 6) apkopot un analizēt juridisko atbildību saistībā ar būvniecības procesā veiktajām darbībām vai bezdarbību, gan būvniecības dalībniekiem, gan personām, kas veic būvniecības kontroli, kā arī plāno būvniecības politiku;

7) apkopot un analizēt iegūtos secinājumus, un izvirzīt priekšlikumus grozījumiem būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos, lai piedāvātu uzlabojumus to piemērošanai, precīzāk nosakot un definējot ēku būvniecībā iesaistīto personu atbildību.

3. PĒTĪJUMA HIPOTĒZE: pētījuma **hipotēze** “*Atbildības būvniecībā definējums būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos nav skaidrs, nepārprotams un pietiekams*” apstiprinās daļēji:

- atbildības būvniecībā definējums ir detalizēts, sīki nosakot katra būvniecības dalībnieka atbildību, pienākumus un tiesības, un tas ir saprotami formulēts;

- atbildības būvniecībā definējums nav nepārprotams – tas tiek reglamentēts gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, gan atsevišķos gadījumos arī Ēku būvnoteikumos. Atbildības definējumā konstatētas gan pretrunas, gan normu dublēšanās. Savukārt būvvaldēm, lai veiktu pilnvērtīgu būvniecības kontroli, jāpiemēro un savstarpēji jāsalīdzina tiem noteiktie pienākumi vairākos normatīvajos aktos;

- atbildības būvniecībā definējums nav pietiekams, tajā ir veicami gan kļūdu labojumi, gan pretrunu novēršana, gan grozījumu veikšana, ņemot vērā šajā darbā izvirzītos priekšlikumus;

- būvniecības dalībnieku atbildības būvniecībā nodrošināšanai ne Būvniecības likumā, ne Vispārīgajos būvnoteikumos nav noteiktas sankcijas par būvniecības dalībnieku tiesību vai pienākumu nepildīšanu, izņemot, *administratīvo atbildību* par pārkāpumiem būvniecībā, kas neattiecas uz būvniecības dalībniekiem noteikto tiesību vai pienākumu nepildīšanu; būvvalde noteiktos gadījumos var atcelt būvatļauju, bet tas skar tikai būvniecības ierosinātāju. Būvniecības dalībnieku atbildības būvniecībā nodrošināšanai piemērojami citi normatīvie akti, piemēram: Būvniecības likuma 19., 19.¹, 19.² un 19.³ pantā regulēta būvniecības procesa dalībnieku juridiskā atbildība un Būvniecības procesa dalībnieki savstarpēji atbild saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem (*civiltiesiskā atbildība*); katrs būvniecības procesa dalībnieks atbilstoši normatīvajiem aktiem un noslēgtajiem līgumiem pats atbild par savu darbību vai bezdarbību (*civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, iestādes, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, kompetence*); par būvniecības noteikumu pārkāpšanu, par kuriem noteikta *kriminālatbildība* Krimināllikumā, piemērojamas krimināltiesību normas; savukārt, ja būvinspektors, nepilda vai nepienācīgi pilda amata pienākumus, kas noteikti Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumu Nr.499 “Noteikumi par būvinspektoriem” 19.²punktā, pašvaldība vai institūcija, kas pilda būvvaldes funkcijas (nodarbina būvinspektoru) ierosina un lemj par *disciplināratbildības* piemērošanu būvinspektoram.

4. PĒTĪJUMĀ IZMANTOTĀS METODES ir sekojošas: *sistēmiskā metode*, analizējot un nosakot tiesību normu savstarpējo sasaisti un sakarību izzināšanu; *vēsturiskā metode*, pētot un analizējot normu vēsturiskos elementus par normatīvo aktu rašanās mērķiem, noskaidrojot, ko

likumdevējs vēlējies sasniegt pieņemot jauno Būvniecības likumu; *teleoloģiskā metode*, analizējot gan normatīvo aktu jēgu, gan nolūku un pamatojumu; *analītiskā metode*, kas pielietota, analizējot tiesību aktus un judikatūru, dažādu zinātņu pētnieku darbus un publicētos materiālus; *salīdzinošā metode*, kas izmantota, analizējot tiesību avotus, tai skaitā izpētot citu valstu tiesisko regulējumu un praksi, kā arī tiesību doktrīnas un salīdzinot vēsturiskajos un mūsdienu būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos noteikto; *induktīvā metode*, kas lietota pētījuma ietvaros, veidojot secinājumus un pētot atbildības būvniecībā veidojošos elementus; *deduktīvā metode*, kas izmantota, no vispārīgiem aspektiem izdalot un detalizēti formulējot individuālus elementus gan jēdzienu „skaldīšanas” procesā, gan arī vērtējot dažādu pētnieku atziņas un tiesību normas; no tiesību socioloģijas metodēm piemērota *novērošanas metode*, kas izmantota, novērojot un analizējot ar pētāmo jautājumu saistītu amatpersonu un arī tiesnešu runas (intervijas, preses konferences), lai iegūtu aktuālu un ar atbildību būvniecībā saistītu papildus informāciju.

5. PĒTĪJUMA IEROBEŽOJUMI

Pētījuma temats ierobežots, pirmkārt, apskatot jautājumu par atbildību ēku būvniecībā, jo saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 1. pielikumu būves iedalītas ēkās un inženierbūvēs¹, kā arī klasificētas trīs grupās, kas ir ļoti plašs apjoms, otrkārt, ierobežojot pētījuma periodu līdz 2022.gada 17.janvārim, lai ierobežotu ar pētāmo jautājumu saistītu normatīvo aktu grozījumu ietekmi uz pētījuma saturu, treškārt, darbā netiek apskatīts un analizēts administratīvo pārkāpumu process būvniecības jomā un ar to saistītā tiesu prakse, jo šis jautājums ir plašs un, autoresprāt, atsevišķa pētījuma vērts. Ceturtkārt, promocijas darbā netiek pētīta būvniecību kontrolējošo institūciju prakse, ņemot vērā to, ka autore šādu atļauju nav saņēmusi, kā arī, ņemot vērā fizisko personu datu aizsardzības normatīvajos aktos noteikto, autore no šī darba virziena atturās. Savukārt tiesu prakse pētīta saistībā ar būvniecības dalībnieku atbildību būvniecībā. Piektkārt, pētījumu ierobežo ierobežota pieeja citu valstu tiesu praksei, kas publiski nav pieejama.

6. DARBA APJOMS UN STRUKTŪRA

Promocijas darba apjoms ir 168 lappuses. Darbs sastāv no ievada, piecām nodaļām ar apakšnodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem. *Ievadā* atspoguļota izvēlētās tēmas aktualitāte, pētījuma objekts, priekšmets un hipotēze, promocijas darba mērķis un uzdevumi, metodes, ierobežojumi, teorētiskā bāze un struktūra, kā arī pētījuma novitāte, darba rezultātu aprobācija un tēzes. Promocijas darba *1.nodaļā* autore noskaidro atbildības jēdziena būtību un atbildību būvniecībā. Analizē būvniecības dalībnieku atbildību 1995.gada Būvniecības likumā² un

¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 1. pielikums.

² Būvniecības likums. Pieņemts 10.08.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 131, 30.08.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 20, 19.10.1995. Pēdējie grozījumi 13.06.2013. (zaudējis spēku).

2013.gada Būvniecības likumā³. Pēta projektu un aprēķinu apstiprināšanu 20. gadsimtā un virzību uz būvju informācijas modelēšanu 21. gadsimtā, kā arī analizē būvniecības nozares ētiku. *2.nodaļā* autore pēta būvniecības dalībnieku atbildību. Analizē būvniecības dalībnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu un iestādes, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, lēmumus. *3.nodaļā* autore pēta un analizē civiltiesisko atbildību saistībā ar būvju un ēku lietošanas tiesību aprobežojumiem, ēkas vai būves īpašnieka atbildību, kā arī līgumisko un delikttiesisko atbildību. *4.nodaļā* autore pēta un analizē būvniecības kontroli, lai nodrošinātu atbildību, analizējot gan būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetenci, nodrošinot atbildību, gan būvniecību kontrolējošo amatpersonu pienākumus, tiesības un disciplināratbildību par pienākumu nepildīšanu. Līdztekus pētīti un analizēti administratīvie lēmumi un patvaļīgas būvniecības novēršanas pienākums, administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšana un atlīdzinājuma prasība, kā arī administratīvā akta – lēmuma piespiedu izpilde. Pēdējā – *5.nodaļā* autore pēta un analizē kriminālatbildību būvniecībā, pētot gan Zolitūdes traģēdijas krimināllietu⁴, gan kriminālprocesu un tā sekas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumu. Noslēgumā apkopoti autores *secinājumi un ierosināti priekšlikumi*.

7. PROMOCIJAS DARBA SATURA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS PA NODAĻĀM

1. nodaļa. “Atbildība būvniecībā”. Pirmās nodaļas saturs ietverts sešās apakšnodaļās.

1.1. apakšnodaļā analizēts atbildības jēdziens un atbildība būvniecībā no pirmajām tiesību normām, kas satur atsevišķu būvniecības tiesību aspektu regulējumu, kā pirms mūsu ēras Hammurapi likumu kodeksā^{5, 6}, savukārt Latvijas teritorijā pirmie pieraksti par atbildību un saistībām ēku būvniecībā minēti Livonijas Indriķa hronikā 1184.gadā par pirmo bīskapu Meinardu⁷, bet pirmie rakstītie noteikumi būvniecības darbu veikšanai XIII gadsimtā, kad 1293.gadā izdoti Rīgas būvnoteikumi, kas saturēja, no mūsdienu viedokļa raugoties, klasiskus apbūves tiesību noteikumus (apbūves nosacījumi, augstuma ierobežojumi, u.tml.)⁸, līdz mūsdienām. Par atbildības jēdzienu ir diskutējis jau Aristotelis, sakot, ka atbildība ir labprātīga izvēles brīvība rīkoties tā, nevis savādāk, apzinoties, ka izvēle rada sekas. Vienīgi tad, ja rīcība ir brīvprātīga, var runāt par atbildību. Ja darbība neparedz rīcības izvēli, tā neparedz atbildības

³ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁴ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 18.02.2020. spriedums krimināllietā Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

⁵ Zemītis, G. (2006). Ārvalstu valsts un tiesību vēsture. Otrais, papildinātais izdevums. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 36. lpp.

⁶ Blūzma, V., Osipova, S., Zemītis, G. (2007). Ārvalstu tiesību vēstures avoti: no vissenākajiem laikiem līdz 1689.gadam. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 30. lpp.

⁷ Feldhūns, Ā., Mugurēvičs, Ē. (1993). Indriķa hronika. Rīga: Zinātne, 47.-53. lpp.

⁸ Kramiņa, I., Zaļuma, Z. (2017). Būvniecības tiesības. No: Autoru kolektīvs, sast. Endziņš, A., Kronis, I. Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 179. lpp.

nešanu⁹. Tiesību teorijā pastāv dažādi juridiskās atbildības skaidrojumi. Lai gan atbildības problēma ir ļoti plaši diskutēta, tomēr vienotu un vispārpieņemamu atbildības apzīmējumu tiesību teorijā nav izdevies izveidot¹⁰. Tā kā atbildība ir jēdziens ar ļoti plašu saturu, secināts, ka atbildības jēdzienu būvniecībā var saistīt ar tiesisku uzvedību, kas atbilst tiesību priekšrakstiem, subjektīvajām tiesībām un pienākumiem. Tiesiska uzvedība un atbildība ir katras personas pienākums, tā nodrošina likumību un kārtību sabiedrībā, rada labvēlīgus apstākļus cilvēka tiesību un brīvību īstenošanai. Tiesību normās ir noteikta juridiskā atbildība, kas ir valsts piespiedu līdzekļu piemērošana tiesību pārkāpējiem par tiesību normā minēto izdarīto tiesību pārkāpumu. Ir četri juridiskās atbildības veidi: kriminālatbildība, civiltiesiskā atbildība, administratīvā atbildība un disciplināratbildība. Darbā autore apskata būvniecības dalībnieku atbildību, civiltiesisko atbildību, būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetenci un administratīvo procesu būvniecībā, kā arī civiltiesisko un kriminālatbildību. *1.2.apakšnodaļā* analizēta iepriekšējā 1995.gada Būvniecības likumā noteiktā būvniecības dalībnieku atbildība un *1.3.apakšnodaļā* 2013.gada Būvniecības likums, secinot, ka būvniecības procesa dalībnieki savstarpēji (pret darba devēju) atbild saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem (juridiskā atbildība), bet katrs būvniecības procesa dalībnieks atbilstoši normatīvajiem aktiem un noslēgtajiem līgumiem pats atbild par savu darbību vai bezdarbību. Tāpēc darba ietvaros apskatīta gan juridiskā atbildība, gan normatīvajos aktos noteiktā katra būvniecības procesa dalībnieka atbildība par savu darbību vai bezdarbību. *1.4.apakšnodaļā* autore salīdzina un analizē kā tika veikta projektu un aprēķinu apstiprināšana 20.gadsimtā un kā šobrīd tiek nodrošināts būvniecības procesa tiesiskums¹¹. *1.5.apakšnodaļā* analizēts, kā būvju informācijas modelēšana padarītu būvniecības procesu caurspīdīgāku un labāk prognozējamu, kā arī samazinātu projektēšanas kļūdas un ar tām saistīto izmaksu pieaugumu. Atsaucoties uz Ekonomikas ministrijas izstrādāto Ceļa karti, līdz 2025.gadam Publisko iepirkumu likumā plānots noteikt kā obligātu prasību publiskos būvniecības iepirkumos Būvju informācijas modelēšanas (turpmāk – BIM) izmantošanu. BIM ir integrēts būvju projektēšanas, būvniecības un apsaimniekošanas procesu, tehnoloģiju un noteikumu kopums, kas ļauj visām iesaistītajām pusēm kopīgi projektēt, būvēt un apsaimniekot būvi digitālā vidē un dos iespēju veidot efektīvu būvniecības procesu¹². Aplūkota arī citu valstu pieredze BIM ieviešanā. *1.6.apakšnodaļā* pētīta un

⁹ Clegg, S., Kreiner, K. (2014). Fixing concrete: inquiries, responsibility, power and innovation. Construction Management and Economics. Volume 32, Issue 3, March 2014, p.262. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1080/01446193.2013.848996

¹⁰ Bitāns, A., zinātniskais redaktors Torgāns, K. (1997). Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecība "AGB", 13. lpp.

¹¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 7.panta pirmās daļas 1.punkts.

¹² Ekonomikas ministrija (2019). Būvju informācijas modelēšanas BIM Ceļa karte, 2.-3. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/sites/em/files/bim20cela20karte1_1.pdf; skat. arī <https://www.em.gov.lv/lv/buvniecibas-informacijas-modelesana-bim>

analizēta būvniecības nozares ētika. Atzīmēts, ka Latvijas Būvniecības padomē 2017.gada 17.maijā apstiprināts Latvijas būvniecības nozares ētikas kodekss (turpmāk – Ētikas kodekss) un Ētikas kodeksā noteikto ētikas pamatprincipu iespējamus pārkāpumus izskatīja Ētikas komisija, kuras sekretariāta funkcijas pildīja Latvijas Būvniecības padome (turpmāk – Padome)¹³, bet Padome 2020.gada 10.septembra sēdē izvērtējot Ētikas komisijas saglabāšanas lietderību, secināja, ka katrā no nozares sertificēšanas institūcijām ir sava Ētikas komisija un atsevišķa Būvniecības nozares Ētikas komisija nav aktuāla un Padome atbalstīja priekšlikumu neturpināt Būvniecības nozares Ētikas komisijas darbu¹⁴.

2. nodaļa. “Būvniecības dalībnieku atbildība”. Otrās nodaļas saturs ietverts astoņās apakšnodaļās. *2.1. - 2.6. apakšnodaļās* pētīta un analizēta būvniecības dalībnieku (būvprojekta izstrādātāja, būvekspertīzes veicēja, autoruzraudzības veicēja, būvuzraudzības veicēja, būvdarbu veicēja un atbildīgā būvdarbu vadītāja, zemes gabala vai būves īpašnieka – būvniecības ierosinātāja) atbildība, pienākumi un tiesības. Būvprojekta izstrādātāja (arī citu būvniecības dalībnieku) atbildība reglamentēta gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, kā arī Ministru kabineta 2014.gada 2.septembra noteikumos Nr.529 “Ēku būvnoteikumi” (turpmāk – Ēku būvnoteikumi)¹⁵. Būvkonstrukciju projektēšanā jāievēro arī Latvijas būvnormatīvi, Latvijas nacionālie standarti un Eirokodeksa standarti (piemēram, Latvijas būvnormatīvs LBN 206-14 “Koka būvkonstrukciju projektēšana” norāda, ka Koka būvkonstrukciju projektēšanā jāpiemēro Eirokodeksa LVS EN projektēšanas standarti¹⁶). Atzīmējams Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 21.decembra spriedumā lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, secinātais, ka sertifikāta esība apliecina, ka eksperts zina savus pienākumus, profesionālos standartus un apzinās savu atbildību drošas būves projektēšanā, būvēšanā vai būvniecības uzraudzīšanā. Kompetence nav deklaratīva, prasot formālu iesaisti. Būvniecības process kopumā ir vērsts uz to, ka galarezultātā uzbūvētajam objektam ir jābūt stabilam, drošam un stipram. Lai tas var kalpot cilvēkiem, neapdraudot to veselību un dzīvību¹⁷. Noteikts, ka būvekspertīzes veicējs (arī būvprojektēšanas veicējs, autoruzraudzības veicējs, būvdarbu veicējs,

¹³ Latvijas būvniecības nozares Ētikas kodekss. Apstiprināts Latvijas Būvniecības padomē 17.05.2017. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.em.gov.lv/lv/media/775/download>

¹⁴ Ekonomikas ministrija (03.01.2022.). Pārskats par Latvijas būvniecības padomes darbu 2020.gadā. 4. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/lv/latvijas-buvniecibas-padome?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

¹⁵ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 64.punkts.

¹⁶ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumi Nr.793 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 206-14 “Koka būvkonstrukciju projektēšana””. Publicēts: Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 257, 30.12.2014. OP Nr.2014/257.32. Pēdējie grozījumi 07.08.2018.

¹⁷ No Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 21.12.2017. sprieduma lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, [17].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

būvuzraudzības veicējs) atbild par katru savu neuzmanību¹⁸. Būvprojekta ekspertīze ir obligāti noteikta trešās grupas būvju būvprojektiem, izņemot būves nojaukšanas būvprojektus¹⁹. Būves ekspertīzi veic arī tad, ja risināms strīds starp būvniecības dalībniekiem; pēc būvniecības ierosinātāja pieprasījuma; pēc Biroja vai būvvaldes pamatota rakstiska pieprasījuma; ja risināms strīds par būves atbilstību normatīvo aktu prasībām vai būvprojektam, kā arī lai novērtētu veikto būvdarbu kvalitāti²⁰. No Būvniecības likuma izslēgts 6.¹panta pirmās daļas 4.punkts, kurš noteica, ka noteiktajos gadījumos būvekspertīzi organizēja Birojs un līgumu par šo būvekspertīzi slēdz un ar tā izpildi saistītos izdevumus sedz būvniecības ierosinātājs, bet no Vispārīgo būvnoteikumu 45.punkta šī normas daļa nav izslēgta²¹. Šajā nodaļā konstatēts, ka atbildības būvniecībā definējums nav nepārprotams – tas tiek reglamentēts gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, gan atsevišķos gadījumos arī Ēku būvnoteikumos. Atbildības definējumā konstatētas gan pretrunas, gan normu dublēšanās, kuru novēršanai ierosināti priekšlikumi darba noslēgumā. 2.7. *apakšnodaļā* pētīta un analizēta būvniecības dalībnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšana. Būtiski, ka trešās personas mantai nodarītie zaudējumi tiek novērtēti, ievērojot normatīvos aktus par apdrošināšanu un apdrošināšanas atlīdzības apmērs tiek noteikts, pusēm vienojoties²², bet jāņem vērā apdrošināšanas līgumā paredzētais atbildības limits, jo par lielāku summu kompensēt zaudējumus apdrošinātājam nav iespējams²³. Apdrošināšanas atlīdzības noteikšanu var ietekmēt arī tas, ka ar 2018.gada 1.jūniju stājies spēkā jauns Apdrošināšanas līguma likums²⁴, kas piemērojams apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti no 2018.gada 1.jūnija. Savukārt iepriekšējais likums “Par apdrošināšanas līgumu”²⁵ piemērojams apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti pirms jaunā likuma spēkā stāšanās (neatkarīgi no to spēkā stāšanās dienas), ja vien noslēgti pirms 2018.gada 1.jūnija. 2.8. *apakšnodaļā* analizēti iestādes, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, lēmumi. Kompetences pārbaudes iestādes veic būvspeciālistu patstāvīgās prakses uzraudzību saskaņā ar Ministru kabineta 2018.gada 20.marta noteikumiem Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses

¹⁸ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.²panta astotā daļa.

¹⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 43.punkts.

²⁰ Turpat, 61.punkts.

²¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

²² Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

²³ Alfejeva, J. (2017). Apdrošināšanas tiesības. Monogrāfija. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 55. - 57. lpp.

²⁴ Apdrošināšanas līguma likums. Pieņemts 03.05.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 97, 18.05.2018. OP Nr.2018/97.1.

²⁵ Likums “Par apdrošināšanas līgumu”. Pieņemts 10.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 188/189, 30.06.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 15.03.2007. (zaudējis spēku).

uzraudzības noteikumi”²⁶, tomēr, lai kompetences pārbaudes iestāde varētu pieņemt lēmumu par būvspeciālistu profesionālās darbības vai profesionālās ētikas pārkāpumiem, tai vispirms ir jāsaņem informācija par būvniecību reglamentējošos normatīvajos aktos būvspeciālistam noteikto pienākumu nepildīšanu, nepienācīgu pildīšanu vai standartos noteikto prasību neievērošanu.

3. nodaļa. “Civiltiesiskā atbildība”. Nodaļai ir trīs apakšnodaļas. *3.1. apakšnodaļā* apkopota un analizēta ēkas vai būves īpašnieka atbildība, kas noteiktas Civillikumā²⁷. Civillikuma 1084.panta trešajā daļā noteikts, ja būves īpašnieks vai valdītājs, pretēji attiecīgās varas pieprasījumam, nenovērš draudošās briesmas, tad attiecīgai iestādei, raugoties pēc apstākļiem, būve jāsaved kārtībā vai arī pavisam jānojauc uz īpašnieka rēķinu²⁸. Šā pienākuma izpildes kārtība noteikta Būvniecības likuma 21.panta devītajā daļā – ja būve ir pilnīgi vai daļēji sagrūvusi vai nonākusi tādā tehniskajā stāvoklī, ka ir bīstama vai bojā ainavu, šīs būves īpašniekam atbilstoši pašvaldības lēmumam tā jāsakārto vai jānojauc. Šā lēmuma izpildi nodrošina Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā²⁹. Savukārt Civillikuma 1086.pants nosaka, ja uzsāktā būve var apdraudēt sabiedrisko drošību, tad nevien tuvākiem kaimiņiem, bet arī attālāku būvju īpašniekiem ir tiesība pret to celt ierunas. Tāpat Civillikuma 1085.pants nosaka, ka pārgrozot vai pārbūvējot jau pastāvošu būvi vai ceļot jaunu būvi, jāievēro attiecīgie būvnoteikumi³⁰, un šā noteikuma nodrošināšana ir reglamentēta Būvniecības likumā un saistošajos būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos. Kopsakarā ar iepriekšējā nodaļā konstatēto, ka būvniecības ierosinātājam ir izvirzītas augstas profesionālās prasības un atbildība par viņa topošo īpašumu, kaut arī būvniecības ierosinātājam var nebūt kompetenču vai zināšanu tādā apjomā, kas nepieciešamas būvniecības procesa dalībniekiem, šo atbildību var pamatot ar Civillikuma 1084.pantā noteikto ēkas īpašnieka atbildību par īpašumu. Autore darba nobeigumā ierosina arī Būvniecības likumā noteikt, ka būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju. Tā kā Būvniecības likumā noteiktās darbības būvspeciālisti veic uz rakstveida līguma pamata, kā arī būvniecības ierosinātājs noslēdz pakalpojuma līgumus ar juridisko personu par būvniecības ieceres dokumentācijas un būvprojekta izstrādāšanu, būvekspertīzi, būvuzraudzību, autoruzraudzību vai būvdarbu veikšanu un juridiskā persona civiltiesiski atbild par būvspeciālista darbību vai bezdarbību, tad atsevišķi *3.2. apakšnodaļā* apskatīts jautājums par līgumisko atbildību. Savukārt, ņemot vērā, ka saistībā ar būvniecības procesā veiktajām darbībām (vai bezdarbību) var tikt veikts ne tikai civiltiesisks līgumpārkāpums, bet arī delikts, tad

²⁶ Ministru kabineta 20.03.2018. noteikumi Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 68, 05.04.2018. OP Nr.2018/68.1. Pēdējie grozījumi 21.12.2021.

²⁷ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

²⁸ Turpat.

²⁹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

³⁰ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

3.3. *apakšnodaļā* atsevišķi apskatīta delikttiesiskā atbildība, kas attiecināma uz būvniecības procesu.

4. nodaļa. “Būvniecības kontrole, lai nodrošinātu atbildību”. Nodaļai ir piecas apakšnodaļas. 4.1. *apakšnodaļā* analizēta būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetence, nodrošinot atbildību. Šajā nodaļā salīdzinājumā pētīts un analizēts arī Lietuvas Republikas Būvniecības likumā³¹ noteiktais. 4.2. *apakšnodaļā* – būvniecību kontrolējošo amatpersonu pienākumi, tiesības un disciplināratbildība par pienākumu nepildīšanu. Šajā apakšnodaļā plašāk analizēti būvinspektoru pienākumi un tiesības. Lai pilnveidotu būvniecības kontroli, balstoties uz secinājumiem, darba nobeigumā izvirzīti priekšlikumi. Līdztekus 4.3. *apakšnodaļā* pētīti un analizēti administratīvie lēmumi un patvaļīgas būvniecības novēršanas pienākums, pievēršoties lēmuma par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu saturam un tā pieņemšanā piemērojamajiem vispārīgajiem tiesību principiem, un tiesu atziņām par patvaļīgas būvniecības novēršanas pienākumu. 4.4. *apakšnodaļā* analizēta administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšana un atlīdzinājuma prasība, analizējot priekšnoteikumus administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanai. Turklāt, iesniedzot iesniegumu par administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu, vienlaicīgi var prasīt atlīdzinājumu³². 4.5. *apakšnodaļā* analizēta administratīvā akta – lēmuma piespiedu izpilde, sīkāk aplūkojot administratīvo aktu piespiedu izpildes nosacījumus un kārtību.

5. nodaļa. “Kriminālatbildība”. Piektās nodaļas saturs ietverts trīs apakšnodaļās. 5.1. *apakšnodaļā* apkopota un analizēta kriminālatbildība būvniecībā. Kriminālatbildība par būvniecības noteikumu pārkāpšanu noteikta Krimināllikuma 239.pantā³³ un šajā nodaļā analizētas šī panta vēsturiskās izmaiņas un attīstība. Analizēti krimināltiesiskie tiesību principi un vainas jēdziens. 5.2. *apakšnodaļā* pētīta un analizēta Zolitūdes traģēdijas krimināllieta, saistībā ar Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa 2020.gada 18.februārī pieņemto spriedumu krimināllieta Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20³⁴. 5.3. *apakšnodaļā* analizēts kriminālprocess un tā sekas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumu. Kriminālsods par būvniecības noteikumu pārkāpšanu noteikts Krimināllikuma 239.pantā. Krimināllikumā paredzēta atbildība arī par

³¹ Lietuvas Republikas Būvniecības likums (Lietuva), (Lietuvos Respublikos statybos įstatymas). Priėmimo data 30.06.2016. Paskelbta: TAR, 13.07.2016. Nr.20300. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b2d704e048e711e6b5d09300a16a686c>

³² Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 93.panta pirmā daļa.

³³ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

³⁴ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 18.02.2020. spriedums krimināllieta Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

tirgošanos ar ietekmi (326.¹pants) un par kukuļdošanu (323.pants)³⁵, kas attiecināma arī uz būvniecība procesu. Tomēr, būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos trūkst regulējuma, kā būvniecību kontrolējošām iestādēm jārikojas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus, un darba nobeigumā ierosināti priekšlikumi, lai to noteiktu.

8. PROMOCIJAS DARBA REZULTĀTU APROBĀCIJA

Autores veikto pētījumu rezultāti ir aprobēti starptautiskajās zinātniskajās konferencēs:

1) “Administrative responsibility for unauthorised construction in Republics of Lithuania and Latvia”, Daugavpils: Daugavpils Universitāte, Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2019. Proceedings of the 61st International Scientific Conference of Daugavpils University. 221. - 227. lpp. ISSN 2500-9842, ISSN 2500-9869, ISBN 978-9984-14-900-4. https://dukonference.lv/files/978-9984-14-900-4_61_konf_kraj_B_Soc%20zin.pdf, pieejams arī <http://web.a.ebscohost.com>;

2) “Atbildības būvniecībā vēsturiskais apskats”, Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, Biznesa augstskolas Turība 19.04.2018. XIX starptautiskās zinātniskās konferences “Latvia 100: expectations, achievements and challenges” rakstu krājums. 19.04.2018., 340. - 349. lpp. ISSN 1691-6069. <https://www.turiba.lv/storage/files/xix-conference-2018-final.pdf>;

3) “Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā”, Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, Biznesa augstskolas Turība 31.05.2016. XVII starptautiskās zinātniskās konferences “Competitive enterprises in a competitive country” rakstu krājums. 31.05.2016., 303. - 311. lpp. ISSN 1691-6069. https://www.turiba.lv/storage/files/konference-2016_1.pdf.

Autores veikto pētījumu rezultāti ir aprobēti recenzētās zinātniskajās publikācijās:

1) “Administratīvā pārkāpuma process iestādē”, *iesniegts publicēšanai*, Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un kriminālā justīcija”;

2) “Būvniecības procesa uzraudzība”, Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un kriminālā justīcija”, 2019, Nr.3/4 (88/89), 143. - 160. lpp. Print ISSN 1407-2971, online ISSN 2592-8422. <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ>, <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4380/4435>; <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4380>. Indeksēts: Index Copernicus, Crossref, OpenAir, Worldcat;

3) “Atbildības būvniecībā jēdziens un veidi”, Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un kriminālā justīcija”, 2018, Nr.3 (84), 72. - 89. lpp. Print ISSN 1407-2971, online ISSN 2592-8422.

³⁵ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

<http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/3660/3646>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i84.3660>.

Indeksēts: Index Copernicus, Crossref, OpenAir, Worldcat;

4) “Būvniecības likumā reglamentētā atbildība”, Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un kriminālā justīcija”, 2017, Nr.4 (81), 36. - 44. lpp. Print ISSN 1407-2971, online ISSN 2592-8422. <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2845/2821>. Indeksēts: Index Copernicus, Crossref, OpenAir, Worldcat;

5) “Responsibility and emotional intelligence in construction”, Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 2017, Journal of Turība University Acta Prosperitatis No. 8, 107. - 116. lpp. ISSN 1691-6077. <https://www.turiba.lv/storage/files/8-acta.pdf>.

9. GALVENIE PROMOCIJAS DARBĀ IZMANTOTIE ZINĀTNISKĀS LITERATŪRAS AVOTI

Pētījuma teorētisko un metodisko bāzi veido nacionālie Latvijas Republikas, kā arī galvenokārt salīdzinoši Lietuvas Republikas normatīvie akti un tiesu judikatūra, pētīta un analizēta Eiropas Savienības Tiesas judikatūra. Darbā analizēta un ietverta arī citu valstu (Vācijas, Igaunijas, Norvēģijas, Nīderlandes, Korejas, Itālijas, Lietuvas, Austrijas, Francijas, Jaunzēlandes un Čehijas) pieredze un atziņas, kas publicēta gan zinātniskās literatūras avotos, gan prakses materiālos, kā arī citas publikācijas un interneta resursi. Promocijas darba bāzi veido autores publikācijas, kā arī publikācijās apskatītie jautājumi papildināti un aktualizēti, ja tos skārušas normatīvo aktu izmaiņas vai citi būtiski notikumi. Promocijas darbā ir izmantoti 179 literatūras avoti, 53 normatīvie akti, 20 tiesu nolēmumi, kā arī citi avoti, kopumā 318 avoti.

10. SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Latvijas Būvniecības padomē 2017.gada 17.maijā apstiprināts Latvijas būvniecības nozares ētikas kodekss un izveidota Ētikas komisija, kuras sekretariāta funkcijas pildīja Latvijas Būvniecības padome. Tomēr, Būvniecības nozares Ētikas komisijas darbība pārtraukta 2020.gadā un noteikts, ka turpmāk ētikas jautājumi risināmi būvspeciālistu sertificēšanas institūcijās.

Priekšlikums. Nepieciešams veikt grozījumus Latvijas būvniecības nozares ētikas kodeksā, nosakot, ka *“Ētikas kodeksā noteikto ētikas pamatprincipu iespējamās pārkāpumus izskata nozares organizācijas”*. Vienlaikus jāizslēdz Ētikas kodeksā noteiktais attiecībā uz Ētikas komisiju, jo Ētikas komisijas darbība ir pārtraukta.

2. Būvniecības likuma 19².panta astotajā daļā bija paredzēts noteikt, ka būvprojekta izstrādātājs, (..) atbild par katru savu neuzmanību, bet šobrīd likumā ir drukas kļūda, nosaucot būvspeciālistu par būvprojektēšanas veicēju, kas ir jālabo, lai šis pants netiktu tulkots tā, ka vienīgi būvprojekta izstrādātājs neatbild par katru savu neuzmanību.

Priekšlikums. Izdarīt Būvniecības likumā šādus grozījumus:

Aizstāt 19.²panta astotajā daļā vārdus „būvprojektēšanas veicējs” ar vārdiem „būvprojekta izstrādātājs”.

3. Ja atkārtotu būvekspertīzi veic cits būveksperts, viņš veic pilnu būvprojekta ekspertīzi. Ja būvniecības gaitā tiek mainīts būvprojekta izstrādātājs, tad jaunais būvprojekta izstrādātājs uzņemas pilnu atbildību par būvprojektu, kā arī par tā atbilstību sākotnējai iecerei. Attiecībā uz pārējo būvniecības dalībnieku maiņu, nav regulējuma par atbildības sadalījumu vai pāreju uz jaunajiem būvniecības dalībniekiem, kas būtu jānosaka.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Papildināt 130.punktu ar trešo teikumu šādā redakcijā:

“Jaunie būvniecības dalībnieki uzņemas pilnu atbildību par būvniecības turpināšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām.”

4. Būvniecības likuma 6.¹panta pirmās daļas 4.punkts ir izslēgts, jo vienlaikus veicot gan būvekspertsu patstāvīgās prakses uzraudzību, gan būvekspertīzes organizēšanu, Birojs atradās interešu konflikta situācijā. Lai izslēgtu pārpratumus piemērojot Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktu, no kura šī normas daļa nav izslēgta, jāveic grozījumi arī Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktā, lai tajā noteiktais nebūtu pretrunā ar Būvniecības likumu.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Izteikt 45.punktu šādā redakcijā:

“45. Ja būvekspertīze ir obligāta vai to pieprasa būvvalde, pamatojot būvekspertīzes nepieciešamību, būvniecības ierosinātājs izvēlas būvekspertīzes veicēju. Līgumu par būvekspertīzi slēdz un ar tā izpildi saistītos izdevumus sedz būvniecības ierosinātājs.”

5. Iepriekš LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi” noteica, ka pasūtītājs bija tiesīgs pieaicināt būvuzraugu arī citos gadījumos, ne tikai normatīvajos aktos noteiktos gadījumos. Šobrīd Vispārīgajos būvnoteikumos nav noteikts, ka būvuzraudzību var veikt, ja tas nav paredzēts normatīvajos aktos, tādēļ Vispārīgo būvnoteikumu 120.punkts būtu jāpapildina, nosakot, ka būvniecības ierosinātājs ir tiesīgs pieaicināt būvuzraugu arī citos gadījumos.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Papildināt noteikumus ar 120.5.apakšpunktu šādā redakcijā:

“120.5. būvniecības ierosinātājs pieaicina būvuzraugu arī citos gadījumos.”

6. Būvniecības likums pēc 2021.gada 15.aprīlī veiktajiem grozījumiem nenosaka, ka veicot būvniecību normatīvajos aktos noteiktā kārtībā, zemes gabala vai būves īpašnieks ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu

veicēja un būvuzrauga izvēli, bet šo atbildību var pamatot ar Civillikuma 1782.pantu, kas nosaka, ja kāds nepiegiež vajadzīgo uzmanību izvēloties kalpotājus un citus darbiniekus un nepārliecinās papriekš par viņu spējām un noderību izpildīt viņiem uzliekamos pienākumus, tad viņš atbild par zaudējumiem, ko viņi ar to nodarījuši trešai personai.

Priekšlikums. Būvniecības likumā šādu regulējumu noteikt no jauna, attiecinot to uz būvniecības ierosinātāju, un izdarīt Būvniecības likumā šādus grozījumus:

Papildināt 19.¹pantu ar ceturto daļu šādā redakcijā:

“(4) Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli.”

7. Būvniecības ierosinātājam ir izvirzītas augstas profesionālās prasības un atbildība par viņa topošo īpašumu, kaut arī būvniecības ierosinātājam var nebūt kompetenču vai zināšanu tādā apjomā, kas nepieciešamas būvniecības procesa dalībniekiem. Šo atbildību var pamatot ar Civillikumā noteikto ēkas īpašnieka atbildību par īpašumu – Civillikuma 1084.pantā noteikts, ka katram būves īpašniekam, lai aizsargātu sabiedrisko drošību, jātur sava būve tādā stāvoklī, ka no tās nevar rasties kaitējums ne kaimiņiem, ne garāmgājējiem, ne arī tās lietotājiem – būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju.

Priekšlikums. Būvniecības likumā noteikt, ka būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju, un izdarīt Būvniecības likumā šādus grozījumus:

Papildināt 19.¹pantu ar piekto daļu šādā redakcijā:

“(5) Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju.”

8. Būvvalde var atcelt būvatļauju, ja projektēšanas un būvdarbu laikā netiek ievēroti Būvniecības likuma 16.panta otrās prim, otrās divi prim, otrās trīs prim, otrās četri prim daļas un 17.panta otrās prim daļas, kas tikai daļēji attiecas uz būvatļaujas saņēmēju, jo nosaka arī būvvaldes kompetenci un veicamās darbības izmaiņu saskaņošanu, ko persona, kura ir saņēmusi būvatļauju, nevar ne ietekmēt, ne pārkāpt. Būvniecības likuma 17.panta otrā prim daļa attiecas uz visu Būvniecības likuma 16.pantu, nosakot, ka izmaiņas būvdarbos ir pieļaujamas, ievērojot Būvniecības likuma 16.pantā noteikto kārtību. Vispārīgo būvnoteikumu 132.2.apakšpunktā jāveic grozījumi, precizējot pārkāpumus, kurus būvatļaujas saņēmējam veicot, būvvalde var atcelt būvatļauju, jo uz personu nevar attiecināt tās darbības, kuras veic būvvalde saskaņojot vai atsakot saskaņot izmaiņas.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Izteikt 132.2.apakšpunktu šādā redakcijā:

“132.2. projektēšanas un būvdarbu laikā netiek ievēroti Būvniecības likuma 16.panta 2.¹ un 2.² daļas nosacījumi;”.

9. Saskaņā ar likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 6.panta ceturtās daļas 5.punktu valsts amatpersonai ir atļauts savienot valsts amatpersonas amatu ar tāda pilnvarojuma izpildi, uz kura pamata šī amatpersona rīkojas sava radnieka vārdā, ja tas nerada interešu konfliktu. Priekšlikums veikt grozījumus Vispārīgajos būvnoteikumos, precizējot un papildinot, ka būvinspektors var veikt būvniecību kā būvētājs saviem spēkiem un savām vajadzībām, vai sniegt būvniecības pakalpojumus radniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē, vienlaikus aizliedzot būvinspektoram veikt šādu objektu būvdarbu kontroli.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Papildināt noteikumus ar 133.¹ punktu šādā redakcijā:

“133.¹ Būvinspektoram ir atļauts veikt būvniecību kā būvētājam saviem spēkiem un savām vajadzībām un sniegt būvniecības pakalpojumus radniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē. Būvinspektoram aizliegts veikt šo objektu būvdarbu kontroli.”

10. Lai veiktu pilnvērtīgu būvniecības kontroli, būvvaldēm un būvinspektoriem jāpiemēro un savstarpēji jāsalīdzina tiem noteiktie pienākumi gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, gan atsevišķos gadījumos arī Ēku būvnoteikumos. Būvniecības kontroles kārtību, kā arī būvinspektoru kompetenci, tiesības un pienākumus jānosaka vienā normatīvajā aktā, lai izvairītos no to dublēšanās un daļējas interpretācijas.

Priekšlikums. Atbilstoši Būvniecības likuma 5.panta pirmās daļas 1.f.apakšpunktā noteiktajam, būvniecības kontroles kārtību, būvinspektoru tiesības un pienākumus jānosaka tikai Vispārīgajos būvnoteikumos.

11. Lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu nepieņem, ja būve nojaukta patvaļīgi, bet, ja ēkas nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, ņemot piemēru no Lietuvas, būtu izvērtējama arī patvaļīgi nojauktās ēkas atjaunošana.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Izteikt 147.punkta otro teikumu šādā redakcijā:

“Lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu nepieņem, ja būve nojaukta patvaļīgi, izņemot, ja būves nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, izvērtējama būves atjaunošana.”

12. Lai samazinātu patvaļīgās būvniecības apjomus Latvijā, sankcijām par patvaļīgu

būvniecību jābūt smagākām.

Priekšlikums. Pašvaldībās saistošajos noteikumos par nodevām par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu *jānosaka papildus patvaļīgās būvniecības apstiprināšanas nodeva.*

13. Pirms pilnvarot būvinspektoru būvvaldes vārdā pieņemt Būvniecības likuma 18.panta piektajā, sestajā prim un septītajā daļā, kā arī 21.panta septītajā daļā noteiktos lēmumus, būvvaldei vai institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, jāizvērtē pilnvarojuma riski. Būvinspektoram, kurš ir pilnvarots būvvaldes vārdā pieņemt minētos lēmumus, ir jāgatavo atsevišķs lēmums (Būvvaldes vārdā) nevis lēmuma teksts jāiekļauj atzinumā par būves pārbaudi. Praksē dažkārt tiek uzskatīts, ja būvinspektors ir pilnvarots būvvaldes vārdā pieņemt minētos lēmumus, tad atsevišķa lēmuma gatavošana nav nepieciešama un, piemēram, nepieciešamās darbības saistībā ar patvaļīgās būvniecības novēršanu var noteikt atzinumā par būves pārbaudi, kas pēc būtības neatbilst Būvniecības likuma 12.panta desmitajā daļā noteiktajam, ka jāpieņem lēmums.

Priekšlikums. Būvniecības likuma 12.panta desmitajā daļā noteikt, ka būvinspektoram šajā gadījumā jāgatavo un jāpieņem atsevišķs lēmums un izdarīt Būvniecības likumā šādus grozījumus:

Papildināt 12.panta desmito daļu ar otro teikumu šādā redakcijā:

“Šajā gadījumā būvinspektoram jāpieņem atsevišķs lēmums būvvaldes vai institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, vārdā.”

14. Lai kriminālprocesa virzītājs varētu izpildīt pienākumu informēt Ekonomikas ministriju un sertificēšanas institūciju, kura speciālistu sertificējusi, par iespējamām būvspeciālista profesionālās darbības pārkāpumiem, viņam vispirms ir jāsaņem ziņas par šādiem pārkāpumiem. Turklāt, būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos trūkst regulējuma, kā būvniecību kontrolējošām iestādēm un institūcijām jārikojas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus, kas noteikti Krimināllikuma 239.pantā, proti, kā būvniecības noteikumu pārkāpumos veicama kriminālprocesa ierosināšana un informācijas nodošanas kārtība. Šāds regulējums jānosaka Vispārīgajos būvnoteikumos.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Papildināt noteikumus ar 146.¹ punktu šādā redakcijā:

“146.¹ Konstatējot būvdarbu veikšanu laikā, kad tie ir apturēti, trešās grupas būvē vai daudzdzīvokļu ēkā, ja būvdarbi apturēti sakarā ar to veikšanu bez būvatļaujas vai sakarā ar būvdarbu uzsākšanu pirms būvatļaujas nosacījumu izpildes, vai celtņu, tiltu, ceļu pārvadu vai citu būvju celtniecības normu vai noteikumu pārkāpšanu, ja to rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa,

būvvaldei vai citai institūcijai, kura veic būvvaldes funkcijas, ir pienākums nosūtīt ziņas, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu Valsts policijai un Prokuratūrai.”

11. AIZSTĀVĒŠANAI IZVIRZĪTĀS TĒZES

1. Tēze: Lai uzlabotu atbildības būvniecībā definējuma nepārprotamību attiecībā uz būvniecības kontroles kārtību, kas šobrīd tiek reglamentēta gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, gan atsevišķos gadījumos arī Ēku būvnoteikumos, atbilstoši Būvniecības likuma 5.panta pirmās daļas 1.f.apakšpunktā noteiktajam, būvniecības kontroles kārtība, būvinspektoru tiesības un pienākumi jānosaka tikai Vispārīgajos būvnoteikumos.

Vienlaikus Vispārīgo būvnoteikumu 132.2.apakšpunktā jāveic grozījumi, precizējot pārkāpumus, kurus būvatļaujas saņēmējam veicot, būvvalde var atcelt būvatļauju, jo uz personu nevar attiecināt tās darbības, kuras veic būvvalde saskaņojot vai atsakot saskaņot izmaiņas, izdarot grozījumus Vispārīgo būvnoteikumu 132.2.apakšpunktā, izsakot to šādā redakcijā: “132.2. projektēšanas un būvdarbu laikā netiek ievēroti Būvniecības likuma 16.panta 2.¹ un 2.² daļas nosacījumi;”.

2. Tēze: Lai uzlabotu atbildības būvniecībā definējuma pietiekamību, tajā ir veicami:

- **kļūdu labojumi:** no Būvniecības likuma 6.¹panta pirmās daļas ir izslēgts 4.punkts, bet no Vispārīgo būvnoteikumu 45.punkta šī normas daļa nav izslēgta, jāveic grozījumi arī Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktā, izsakot to šādā redakcijā: “45. Ja būvekspertīze ir obligāta vai to pieprasa būvvalde, pamatojot būvekspertīzes nepieciešamību, būvniecības ierosinātājs izvēlas būvekspertīzes veicēju. Līgumu par būvekspertīzi slēdz un ar tā izpildi saistītos izdevumus sedz būvniecības ierosinātājs.”; Būvniecības likuma 19.²panta astotajā ir drukas kļūda, nosaucot būvspeciālistu par *būvprojektēšanas veicēju*, kas ir jālabo, izdarot Būvniecības likumā šādus grozījumus: *Aizstāt 19.²panta astotajā daļā vārdus „būvprojektēšanas veicējs” ar vārdiem „būvprojekta izstrādātājs”;*

- **grozījumu veikšana:** saistībā ar Būvniecības nozares Ētikas komisijas darbības pārtraukšanu nav veikti grozījumi Latvijas būvniecības nozares ētikas kodeksā, kas ir jāveic, nosakot, ka “*Ētikas kodeksā noteikto ētikas pamatprincipu iespējamajos pārkāpumus izskata nozares organizācijas*”. Vienlaikus jāizslēdz Ētikas kodeksā noteiktais attiecībā uz Ētikas komisiju, jo *Ētikas komisijas darbība ir pārtraukta.*

3. Tēze: Lai uzlabotu būvniecības ierosinātāja atbildības būvniecībā nodrošināšanu, kas izriet no Civillikuma normām (1782. un 1084.panta), Būvniecības likumā jānosaka, ka būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli, un būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu, un tās drošu ekspluatāciju, izdarot Būvniecības likumā šādus grozījumus: papildinot 19.¹pantu ar ceturto un piekto daļu šādā redakcijā:

“(4) Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli.

(5) Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju.”

Vienlaikus, tā kā šobrīd Vispārīgajos būvnoteikumos nav noteikts, ka būvuzraudzību var veikt, ja tas nav paredzēts normatīvajos aktos, Vispārīgo būvnoteikumu 120.punkts būtu jāpapildina, nosakot, ka būvniecības ierosinātājs ir tiesīgs pieaicināt būvuzraugu arī citos gadījumos, papildinot noteikumus ar 120.5.apakšpunktu šādā redakcijā: *“120.5. būvniecības ierosinātājs pieaicina būvuzraugu arī citos gadījumos.”*

4. Tēze: Lai uzlabotu būvniecības dalībnieku atbildības būvniecībā nodrošināšanu saistībā ar regulējuma neesamību par atbildības sadalījumu vai pāreju uz jaunajiem būvniecības dalībniekiem, tas jānosaka, veicot grozījumus Vispārīgajos būvnoteikumos, papildinot 130.punktu ar trešo teikumu šādā redakcijā: *“Jaunie būvniecības dalībnieki uzņemas pilnu atbildību par būvniecības turpināšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām.”*

5. Tēze: Lai uzlabotu būvniecības kontroli, atbildības būvniecībā nodrošināšanai, ja būvinspektors ir pilnvarots būvvaldes vārdā pieņemt Būvniecības likuma 18.panta piektajā, sestajā prim un septītajā daļā, kā arī 21.panta septītajā daļā noteiktos lēmumus, jānosaka ka būvinspektoram ir jāgatavo atsevišķs lēmums (Būvvaldes vārdā) nevis lēmuma teksts jāiekļauj atzinumā par būves pārbaudi, kā praksē dažkārt tiek uzskatīts. Būvniecības likuma 12.panta desmitā daļa jāpapildina ar otro teikumu šādā redakcijā: *“Šajā gadījumā būvinspektoram jāpieņem atsevišķs lēmums būvvaldes vai institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, vārdā.”*

Nemot vērā to, ka arī būvinspektors varētu veikt būvniecību kā būvētājs saviem spēkiem un savām vajadzībām un būtu pieļaujama arī būvniecības pakalpojumus radiniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē, jo būvinspektors nevar veikt šo objektu būvdarbu kontroli, noteikt Vispārīgajos būvnoteikumos, tos papildinot ar 133.¹ punktu šādā redakcijā, ka *“133.¹ Būvinspektoram ir atļauts veikt būvniecību kā būvētājam saviem spēkiem un savām vajadzībām un sniegt būvniecības pakalpojumus radiniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē. Būvinspektoram aizliegts veikt šo objektu būvdarbu kontroli.”*

6. Tēze: Lai veicinātu būvniecību kontrolējošo iestādžu un institūciju spēju rīkoties, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus, jo būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos trūkst regulējuma, kā būvniecību kontrolējošām iestādēm un institūcijām jārikojas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus, kas noteikti Krimināllikuma 239.pantā, Vispārīgajos būvnoteikumos jānosaka un tie jāpapildina ar 146.¹ punktu šādā redakcijā: *“146.¹ Konstatējot būvdarbu veikšanu laikā, kad tie ir apturēti, trešās grupas būvē vai daudzdzīvokļu ēkā,*

ja būvdarbi apturēti sakarā ar to veikšanu bez būvatļaujas vai sakarā ar būvdarbu uzsākšanu pirms būvatļaujas nosacījumu izpildes, vai celtnu, tiltu, ceļu pārvadu vai citu būvju celtniecības normu vai noteikumu pārkāpšanu, ja to rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, būvvaldei vai citai institūcijai, kura veic būvvaldes funkcijas, ir pienākums nosūtīt ziņas, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu Valsts policijai un Prokuratūrai.”

Savukārt, konstatējot, ka būve nojaukta patvaļīgi, bet, tās nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, būtu izvērtējama patvaļīgi nojauktās ēkas atjaunošana. Šajā sakarā Vispārīgo būvnoteikumu 147.punkta otrais teikums jāizsaka šādā redakcijā: *“Lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu nepieņem, ja būve nojaukta patvaļīgi, izņemot, ja būves nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, izvērtējama būves atjaunošana.”*

Vienlaikus, lai samazinātu patvaļīgās būvniecības apjomus Latvijā, sankcijām par patvaļīgu būvniecību jābūt smagākām un pašvaldībās saistošajos noteikumos par nodevām par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu jānosaka papildus patvaļīgās būvniecības apstiprināšanas nodeva.

PATEICĪBAS

Vēlos pateikties par sadarbību un iedvesmu darba vadītājam profesoram Dr.iur. Jānim Načisčionim. Paldies Latvijas Nacionālās bibliotēkas speciālistiem, Jūrmalas pilsētas domes Pilsētplānošanas nodaļas arhīvam un profesoram Dr.hist. Valdim Blūzdam par atsaucību un dalīšanos ar vēstures literatūras avotiem. Paldies maniem ģimenes locekļiem par atbalstu un samierināšanos ar to, ka lielu daļu sava brīvā laika esmu veltījusi šim darbam.